

سوال

سلام و تحیتی که نزد قبرها گفته می‌شود چیست؟ آیا تفاوتی بین این تحیت و تحیت و سلام بر رسول الله - صلی الله علیه وسلم - و صحابه کرام هست؟

آیا درست است که نزد قبر رسول الله - صلی الله علیه وسلم - بگوییم: السلام عليك يا رسول الله و هنگام وارد شدن به قبرستان بگوییم: السلام عليكم يا اهل القبور، یا این شرک به شمار می‌آید؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

زیارت قبور برای مردان مستحب است، به دلیل سخن پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در حدیث بُریده بن حُصیب که فرمودند: «من شما را از زیارت قبور بازداشته بودم، اما [اکنون] به زیارت آن بروید» به روایت مسلم (۹۷۷) و در روایت دیگری می‌فرماید: «زیرا آخرت را برای شما یادآوری می‌کند» به روایت احمد (۱۲۴۰) و ابن ماجه (۱۵۶۹) و آلبانی در صحیح ابن ماجه آن را صحیح دانسته است.

مستحب است هنگام زیارت قبور بر اهل قبور سلام گوید و چنانکه پیامبر - صلی الله علیه وسلم - به اصحابشان یاد دادند برایشان دعا کند. از عایشه - رضی الله عنها - روایت است که ایشان به پیامبر - صلی الله علیه وسلم - گفتند: «یا رسول الله، به آنان - یعنی به اهل قبور - چه بگوییم؟ فرمود: بگو: **السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْآحِقُونَ** یعنی: سلام بر شما مؤمنان و مسلمانانی که ساکن این دیار هستید؛ الله بر گذشتگان و آیندگان ما رحم بفرما ید و ما نیز به خواست الله به شما خواهیم پیوست. به روایت مسلم (۹۷۴).

و از بُریده بن حُصیب - رضی الله عنه - روایت است که: «رسول الله - صلی الله علیه وسلم - هنگام رفتن آنان به قبرستان [این دعا را] به آنان یاد می‌داد، پس آنان می‌گفتند: **السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لِلْآحِقُونَ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ** یعنی: سلام بر شما مؤمنان و مسلمانانی که ساکن این دیار هستید؛ و ما نیز به خواست الله به شما خواهیم پیوست. از الله برای ما و شما عافیت خواهیم. به روایت مسلم (۹۷۵).

نزد قبور صحابه همان دعاها را می‌گویند و دعای خاصی ندارد.

اما برای زیارت قبر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و دو یار ایشان ابوبکر و عمر - رضی الله عنهما - آنچه از صحابه نقل شده، سلام گفتن است. ابن عمر می‌گفت: السلام عليك يا رسول الله، السلام عليك يا أبا بكر، السلام عليك يا أبت. یعنی: سلام بر تو یا رسول الله، سلام بر تو ای ابابکر، سلام بر تو ای پدرم، سپس می‌رفت. این روایت را حافظ ابن حجر صحیح می‌داند.

برخی از علما این را نیز افزوده‌اند که: السلام عليك يا خيرة الله من خلقه، السلام عليك يا سيد المرسلين... أشهد أنك بلغت الرسالة. یعنی: سلام بر تو ای بهترین آفریدگان الله، سلام بر تو ای سرور پیامبران... شهادت می‌دهم که تو رسالت را ابلاغ کردی. نگا: الأذکار نووی (۱۷۴) و المغنی (۵/۴۶۶).

طبری می‌گوید: «اگر زائر این اضافه را بگوید اشکالی ندارد، اما پیروی بهتر است». یعنی اکتفا به همان چیزی که از صحابه نقل شده بهتر است.

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - دربارهٔ مناسک حج و عمر می‌گوید: «پس از آنکه در آغاز رسیدنش به مسجد النبی هرچقدر که خواست الله بوده نماز خواند برای سلام به پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و دو یار ایشان ابوبکر و عمر - رضی الله عنهما - می‌رود.

۱- در حالی که رو به قبر و پشت به قبله است در برابر قبر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌ایستد و می‌گوید: السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، و اگر سخن مناسبی به آن افزود اشکالی ندارد، مانند آنکه بگوید: السلام عليك يا خليل الله وأمينه على وحيه، وخيرته من خلقه، أشهد أنك قد بلغت الرسالة، وأديت الأمانة ونصحت الأمة، وجاهدت في الله حق جهاده. یعنی: سلام بر تو ای خلیل الله و امین او بر وحی او و بهترین خلق او. گواهی می‌دهم که رسالت را ابلاغ کردی و امانت را ادا کردی و برای امت خیرخواهی کردی و در راه الله چنانکه شایسته است جهاد نمودی.

و اگر به همان سلام نخست اکتفا کند خوب است. ابن عمر - رضی الله عنهما - هنگام سلام می‌گفت: السلام عليك يا رسول الله، السلام عليك يا أبا بكر، السلام عليك يا أبت. سپس می‌رفت.

۲- سپس یک قدم به سمت راست خود می‌رود تا در برابر ابوبکر - رضی الله عنه - قرار گیرد و می‌گوید: السلام عليك يا أبا بكر، السلام عليك يا خليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم في أمته، رضي الله عنك وجزاك عن أمة محمد خيرا. یعنی: سلام بر تو ای ابوبکر، سلام بر تو ای خلیفه رسول الله صلی الله علیه وسلم در امتش، الله از تو خشنود باشد و برای امت محمد جزای خیرت دهد.

۳- سپس یک قدم به سمت راست خود می‌رود تا در برابر عمر - رضی الله عنه - قرار گیرد و می‌گوید: السلام عليك يا عمر، السلام عليك يا أمير المؤمنين، رضي الله عنك وجزاك عن أمة محمد خيرا. یعنی: سلام بر تو ای عمر، سلام بر تو ای امیر

مؤمنان، الله از تو خوشنود باشد و برای امت محمد جزای خیرت دهد.

سلام او به پیامبر - صلی الله علیه وسلم - و دو یارشان با رعایت ادب و صدای پایین باشد زیرا بلند کردن صدا در مسجد مورد نهی است به ویژه در مسجد رسول الله - صلی الله علیه وسلم - و نزد قبر ایشان.

(مناسك الحج والعمرة والمشروع في الزيارة: ١٠٧، ١٠٨)

اینکه کسی هنگام زیارت قبور بگوید: السلام علیکم، یا هنگام زیارت قبر پیامبر - صلی الله علیه وسلم - بگوید: السلام علیک یا رسول الله، شرک نیست، زیرا این به فریاد خواندن مردگان یا یاری خواستن از آنان نیست بلکه این دعایی است برای آنان که الله آنان را از همه خطراتی که بنده را پس از مرگش تهدید می‌کند در امان بدارد، از جمله عذاب قبر و سپس سختی‌های رستاخیز و حساب و ترس‌های آخرت.

از الله تعالی سلامت و عافیت در دنیا و آخرت را خواهانیم، والله اعلم.

نگا: «زاد المستقنع» (٥/ ٤٧٣)، «أشراط الساعة» نوشته دکتر یوسف الوایل (٣٣٧).